

ХАРАКТЕРИСТИКА КРИТЕРІЇВ СФОРМОВАНOSTІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Палько І. М.

*старший викладач кафедри соціальних технологій, Житомирський
державний університет ім. І. Франка, м. Житомир*

Феномен категорії „міжкультурна толерантність (МКТ)» характеризується неоднозначністю та багатоаспектністю, в т. ч. і критеріїв, показників та рівнів сформованості, при чому, погляди науковців як на кількісні, так і на якісні характеристики цих аспектів відрізняються.

Зокрема, питання критеріїв толерантності та міжкультурної толерантності неодноразово розглядалося різними авторами (А. Г. Асмолов, В. В. Глебін, П. Ф. Колмогоров, А. А. Погодіна, В. С. Собкін, Г. Г. Солдатова та ін.), крім того, наукові пошуки відображені у дисертаційних дослідженнях А. І. Альшиної, О. А. Гривої, Н. С. Барбелко, А. І. Богданової, А. В. Ладик, М. О. Маннанової, Г. І. Пілієвої, Л. Р. Слобожанкіної, Л. Ф. Суржикової тощо.

Розглянемо критерії сформованості міжкультурної толерантності в лінгвістичному та соціально-педагогічному векторах. Зазначимо, що А. І. Альшинова, досліджуючи формування міжкультурної толерантності лінгвістів-перекладачів виділила лінгвокультурологічний, емоційно-ціннісний та комунікативно-діяльнісний критерії [1, с. 63]. Н. С. Барбелко відповідно до структури міжкультурної толерантності студентів коледжів в

процесі вивчення іноземної мови в якості критеріїв виділяє: пізнавальний, аксіологічний, афективний, поведінковий та особистісний [2, с. 132]. М. О. Манна-нова, вивчаючи виховання міжкультурної толерантності студентів університету в лінгвістичній освіті, виокремила когнітивний, ціннісно-мотиваційний та поведінковий критерії [3, с. 103]. Л. Р. Слобожанкіна для кожного компонента міжкультурної толерантності визначила критерії, що найбільш чітко його характеризують, зокрема: когнітивний, інструментальний, мотиваційний, рефлексивний компоненти [5, с. 90–91]. Закцентуємо увагу і на соціально-педагогічному векторі сформованості критеріїв МКТ. Г. І. Пілієва зазначає, що критеріями та показниками оцінки рівня етнотолерантності соціального педагога є: світоглядний (усвідомлене розуміння цінності представників різних національностей, культур, орієнтація на загальнолюдські, моральні цінності, по-вагу до культури і етнонаціональних особливостей представників народів); емоційний (повага до достоїнства представників своєї а інших націй, їх поглядів, переконань, віротерпимості до релігійних поглядів людей); поведінковий (уміння цілеспрямовано будувати взаємостосунки і реалізовувати завдання соціально-педагогічної діяльності, цілеспрямовано здійснювати виховання толерантності в соціокультурному середовищі) та етичний (доброзичливість та тактовність у взаємостосунках, чутливість та уважність до людини неза-лежно від її поглядів, релігійних вірувань) [4, с. 8].

У продовження попередньої думки, окреслимо позицію Л. Ф. Суржикової, яка визначає наступні критерії та показники етнічної

толерантності у спеціалістів з соціальної роботи: аксіологічний (орієнтація та загальнолюдські та мораль-ні цінності, повага етнонаціональних особливостей різних народів); деонтологічний (повага до представників різних національностей, до процесу толерантної взаємодії з людьми різних національностей, їх поглядів та переконань); інтерактивно-діяльнісний (уміння толерантно будувати взаємостосунки в соціокультурному середовищі, в різноманітних видах кооперативної взаємодії); етичний (прояв уваги, доброзичливості та тактовності у взаємостосунках людей незалежно від їх релігійних почуттів) [6, с. 11].

У нашому дослідженні послуговуємося власним визначенням категорії, що з'ясовано на основі аналізу науково-педагогічної літератури, отже: міжкультурна толерантність майбутнього соціального педагога – це інтегративна якість особистості фахівця, що усвідомлюючи власну культурну ідентичність, відображає активну моральну позицію (позицію взаємодії) до культурного «іншого», виражає ціннісне ставлення, етичні норми та повагу до інакшості «іншого», до мовних, етнічних, релігійних, культурних відмінностей «клієнта», полягає у визнанні, прийнятті та розумінні фахівцем об'єкта соціально-педагогічної діяльності в процесі взаємодії з ним тощо. До структури міжкультурної толерантності ми відносимо наступні компоненти: когнітивний, аксіологічно-мотиваційний, діяльнісно-практичний, перцептивно-афективний, оцінно-рефлексивний. Відповідно до структури міжкультурної толерантності майбутнього соціального педагога ми виділили наступні критерії:

– пізнавальний – включає посилення професійної спрямованості середовища ВНЗ, системність, методологічність, міждисциплінарність загальнотеоретичних, соціально-педагогічних знань стратегій формування міжкультурної толерантності, багатоманітності світу, ненасилля, прав людини; знання щодо шляхів формування МКТ, способів рефлексії, а також змісту та завдань, форм і методів формування міжкультурної толерантності майбутнього соціального педагога у процесі професійної підготовки;

– мотиваційний – відводить центральне місце загальнолюдським і моральним цінностям, цінностям поваги до людини, цінності прав і свобод людини та рівноправності людей; мотивація до навчальної та професійної діяльності, інтерес майбутніх соціальних педагогів до формування міжкультурної толерантності, мотивація до відповідальності за вибір життєвої позиції, визнання права вибору за іншими;

– діяльнісний – включає у активізацію системи вмінь та навичок, необхідних для успішної професійної діяльності толерантно будувати взаємостосунки в соціокультурному середовищі; включає змістовність, взаємопов'язаність, системність, комплексність умінь задля забезпечення продуктивності у взаємодії соціального педагога з клієнтом;

– перцептивний – включає рівень ідентифікації, самоідентифікації, емпатії, децентрації, емоційної стійкості, прийняття;

– рефлексивний – включає самоаналіз, критичне ставлення до власних дій, здатність майбутніх соціальних педагогів усвідомлювати та оцінювати стратегію своєї поведінки та уміння вносити корективи у процесі взаємодії з клієнтом.

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив нам визначити критерії сформованості міжкультурної толерантності майбутніх соціальних педагогів. Крім того, комплексне застосування виділених критеріїв дозволяє визначити рівень сформованості міжкультурної толерантності майбутніх соціальних педагогів у процесі їх професійної підготовки, що з позиції системного підходу сприяє саморозвитку фахівця.

Список використаних джерел

1. Алешина А. И. Формирование межкультурной толерантности лингвистов-переводчиков : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец.13.00.08 „Теория и методы-ка проф. образования” / А. И. Алешина. – Оренбург : Оренб. гос. ун-т, 2010. – 22 с.

2. Барбелко Н. С. Критеріально-показникова характеристика рівнів сформованості міжкультурної толерантності студентів коледжів в процесі вивчення іноземної мови / Н. С. Барбелко // Вісник Житомирського державного університету. – 2014. – Вип. 5 (77). – С. 131–136. – (Серія „Педагогічні науки”).

3. Маннанова М. А. Воспитание межкультурной толерантности студентов университета в лингвистическом образовании : дисс. канд. пед. наук : 13.00.01 / М. А. Маннанова. – Оренбург, 2010. – 242 с.

4. Пиличева Г. И. Социально-педагогические аспекты формирования толерантного сознания, толерантных отношений студентов факультета социальной педагогики во внеучебное время в вузе [Электронный ресурс] / Г. И. Пиличева. – Режим доступа : <http://shkolnie.ru/kultura/3402/index.html?page=20>.

5. Слобожанкина Л. Р. Формирование межкультурной толерантности будущих специалистов в процессе иноязычной подготовки : дис. канд. пед. наук : 13.00.08 – „Теория и методика профессионального образования” / Л. Р. Слобожанкина. – Магнитогорск : Магнитогорский гос. ун-т, Белгородский гос. ун-т., 2006. – 117 с.

6. Суржикова Л. Ф. Формирование этнической толерантности специалистов по социальной работе в вузе : автореф. дисс. на соискание ученой степени к. п. н. : спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / Л. Ф. Суржикова. – М. : 2009. – 22 с.